

7. Кодалле Клаус-М. Пробачення як основа людських відносин / Переклав з німецької Володимир Абашик // Восьма Міжнародна науково-практична конференція: Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи, м. Харків, ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 21–22 квітня 2017 р. Харків: Міськдрук, 2017. С. 163–166.

З німецької мови переклав В. Абашик

КОЛЕСНИК К.Е., к. іст.н., доцент

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

ОБРАЗ КАЙЗЕРА ВІЛЬГЕЛЬМА В ТВОРЧОСТІ НІМЕЦЬКОГО МЕДАЛЬЄРА КАРЛА ГЬОТЦА

Провідний німецький медальєр Карл Гьотц протягом першої першої половини ХХ століття створив понад 600 медалей, які, згідно з класифікацією В.Гурмака, належать до різних жанрів: історичного, портретного, тематичного, сатиричного тощо [1, с. 217-219]. Медалі Гьотца є яскравим відображенням настроїв, які панували в німецькому суспільстві на початку ХХ століття, в роки першої світової війни, в міжвоєнний період. Водночас, медалі Гьотца, які користувались великою популярністю, виступали одним із засобів формування суспільної думки Німеччини в зазначені часи.

Яскравим прикладом змін в настроях як самого митця, так і німецького суспільства є медалі Гьотца, присвячені правителю Німеччини кайзеру Вільгельму.

Перед першою світовою війною та протягом більшості її часу Карл Гьотц виступав як переконаний монархіст, відданий ідеям Другого Рейха і особисто кайзеру Вільгельму II, що і відобразилось в його творчості.

Рис.1. Медаль до 25-річного перебування кайзера Вільгельма на престолі

Вперше до образу кайзера Вільгельма Гьотц звернувся в 1913 році, присвятивши медаль 25-ти річному ювілею перебування кайзера на престолі (Рис. 1) [2, К-27]. На аверсі медалі зображення самого Вільгельма в середньовічному обладунку і напис «Вільгельм II, улюблений імператор Німеччини». На реверсі двоє стародавніх германців в настегнових пов'язках тримають скіпетр і корону Германської імперії. Напис на реверсі «25 благословенних років правління 1888 – 1913». Медаль має відверто улесливий характер, підкреслюючи і давність традицій імперії, яка веде свій початок від давніх германців, і лицарську доблесть самого Вільгельма. Ця медаль сприяла формуванню у німців культу імператорської влади і впевненості в непохитній міцності імперії та кайзера Вільгельма особисто.

Вдруге митець звернувся до образу кайзера в 1914 році на початку війни в медалі «Австро-германський союз» (Рис. 2)[2, К-135]. На аверсі: в обрамленні лаврового вінка з'єднані бюсти імператорів Франца Йосифа I та Вільгельма II. На реверсі – німецькі та австрійські воїни захоплено співають пісню, гілочки едельвейса в гвинтівках і касках. Напис на реверсі «У мене був товариш, кращого тобі не знайти» – є цитатою з балади «Добрий товариш» Людвіга Уланда, написаної в 1809 році, в рік франко-австрійської війни. «Добрий товариш» з середини ХІХ століття і до цього дня при всіх політичних режимах є невід'ємною частиною німецького військового церемоніалу. Ця пісня є своєрідним символом, що в смерті всі противники є рівними.

Рис.2. Медаль «Австро-германський союз»

Таким чином, медаль «Австро-германський союз» позбавлена того пафосу, який був притаманний попередній медалі з кайзером Вільгельмом. В даному випадку кайзер постає не в образі нездоланого лицаря, а в образі солдата, який разом із своїми бійцями несе всі тяготи і небезпеки воєнної служби, а політичний союз центральних держав вміло порівнюється з тісною фронтовою дружбою.

Протягом війни Гьотц створив цілий ряд медалей, присвячених провідним німецьким полководцям і флотоводцям: Гінденбургу, Макензену, Шпее, Тірпіцу тощо, навіть кронпринцу Вільгельму. Втім, кайзер Вільгельм за весь цей час не був удостоєний уваги митця, що може свідчити про серйозне розчарування Гьотца персонально в ньому. Зростало і розчарування митця війною в цілому, що помітно відображалось в його творчості.

Переламним моментом в різкій зміні ставлення Гьотца персонально до Вільгельма II стали події листопада 1918 року. Ще в кінці вересня німецькі генерали прийшли до висновку, що військове становище Німеччини безнадійне. Розпочались мирні переговори. Однією з основних вимог до Німеччини було зречення кайзера. На початку листопада 1918 року ряд міст Німеччини були охоплені повстання моряків. Кайзер втратив підтримку власної армії. 9 листопада 1918 року рейхсканцлер Моріс Баденський проголосив зречення Вільгельма II від престолу, навіть не попередивши кайзера про це. В таких умовах кайзер був вимушений втекти до Нідерландів і попросити притулку у королеви Вільгельміні [3, р. 1184 - 1196].

Цей вчинок викликав страшне розчарування у монархістів, які зневірилися у колишньому правителі. Розчарування Гьотца яскраво проявилось в медалях 1918 року, на яких зображений вже колишній кайзер Вільгельм. Першою з них стала медаль «Листопадові шторми» (Рис. 3) [2, К - 232].

Рис.3. Медаль «Листопадові шторми»

На аверсі німецький моряк стусаном під зад викидає кайзера з Німеччини через голландський прикордонний знак, на що вказують поля тюльпанів з вітряками на задньому плані. Моряк вказує великим пальцем на власні слова кайзера: «Той, хто встане проти мене, буде розбитий». На реверсі посередині стоїть розщеплений дуб, позбавлений листя. Ліворуч за деревом зображений замок, що руйнується під натиском вітру, що підганяється двома грозивими

хмарами у фрігійських ковпаках. Вгорі зображений лучник з натягнутим луком і стрілою, який цілиться в замок. Вказана також дата: 9 листопада 1918 року.

Медаль не просто зображує руйнування Німеччини під тиском революційних буревіїв. Вона сповнена презирства безпосередньо до колишнього кайзера, якого прибирають зі сцени історії максимально принизливим способом. Гьотц від імені революційного матроса нагадує про гучні обіцянки кайзера, які катастрофічним чином розбіглись з реальністю.

В ці ж дні була створена медаль «Чому, сір?» (Рис. 4) [2, К - 233]. Саме це запитання задає зображений на аверсі медалі Фрідріх Великий, хапаючи свого нащадка Вільгельма II за вухо. На задньому плані зображений голландський вітряк із написом «Сан-Сусі–Амеронген». Маються на увазі резиденція Фрідріха Великого та голландське містечко, куди перебрався Вільгельм II. Вітряк на задньому плані має подвійне значення: як пам'ятка Голландії та знаменитий вітряк в Сан-Сусі, біля замку Фрідріха Великого в Потсдамі. Таким чином, Гьотц проводить порівняння між імператором Вільгельмом II та його предком Фрідріхом Великим. Фрідріх дорікає Вільгельму II за те, що він втратив честь, перебравшись до Голландії.

На реверсі зображений повний мундир кайзера у вигляді опудала, на грудях якого висить табличка «Вільгельм – дезертир». Опудало стоїть посеред поля на якому зростають рослини, увінчані фрігійськими ковпаками, що символізують соціалістів. На задньому плані і на невеликому пагорбі – шибениця. На передньому плані, зліва, королівський придворний пес все ще лежить біля ніг опудала, на передньому плані, праворуч, звичайна вулична дворняга підняла ногу, щоб справити нужду на опудало в мундирі. На цій медалі також вказана дата 9 листопада 1918 року.

Рис.4. Медаль «Чому, сір?»

Продовжує тему медаль «Золота книга Мюнхена» (Рис. 5) [2, К - 234]. На аверсі кайзер Вільгельм в ковпаку і вбранні блазня вписує в Золоту книгу Мюнхена пам'ятні слова: «SummaLexregisvoluntas» («Вищим законом є воля короля»), 8 вересня 1891 року. Напис на аверсі є цитатою з книги пророка Єремії: «Запам'ятай мої слова, і я буду твоїм Богом, а ти будеш моїм народом».

Рис.5. Медаль «Золота книга Мюнхена»

На реверсі – продовження біблійних слів: «Але вони не хотіли слухати і робили так, як їм заманеться». Два соціаліста у фрігійських ковпаках коронують величезним ковпаком першого рейхсканцлера Німеччини після Листопадової революції Фрідріха Еберта, який сидить на троні. Підпис внизу гласить – Еберт І.

В такий спосіб баварець Гьотц пригадав візит до Мюнхена кайзера Вільгельма II на початку його правління і висміяв його зарозумілий пам'ятний напис, а також висловив своє негативне ставлення до амбіцій нового керівника держави.

Рис.6. Медаль «Винуватці війни»

Наступна медаль «Винуватці війни» (Рис. 6) [2, К – 235] хоч і звинувачує колишнього кайзера, але намагається більшу частину провини перекласти на противників Німеччини. На аверсі кайзер Вільгельм, перед написом «Амеронген», сидить на пакеті з написом «60 мільйонів марок золотом», тримаючи в руці папір з написом «втік всього з 1000 марками». Навіть орел, що сидить біля кайзера на німецькому шоломі, відвертається від нього. Напис на аверсі: «Ненавмисно винний».

На реверсі навколо порохової бочки стоять англієць, француз та росіянин. Француз вручає росіянину секретний договір і мішок із золотом, а англієць обіймає їх обох. Напис на реверсі: «Навмисне винні у світовій війні».

Таким чином Гьотц має на увазі, що кайзер був обманом втягнутий у світову війну державами Антанти. Водночас митець ще раз засуджує Вільгельма за ганебну втечу з державними грошима.

Остаточному усуненню можливості повернення кайзера до активної політики присвячена медаль «Того ранку» («Померти в жалобі за Батьківщиною» (Рис. 7) [2, К – 236]. На аверсі кайзер Вільгельм виголошує тост за своїх чиновників зі словами: «Я бачу, ви – найблагородніші з нації» 15 жовтня 1890 року. На реверсі ті самі «найблагородніший з нації», нині старі, стоять з поховальним вінком в руках. Один з них плаче і дивиться, як Еберт і соціаліст у фрігійському ковпаку встановлюють величезний могильний камінь з написом «Німецька Республіка» на могильну плиту з написом «Амеронген R I P», таким чином блокуючи будь-яке повернення кайзера з Голландії. На реверсі також напис «Скорботний про втрату» і дата 9 листопада 1918 року.

Рис. 7. Медаль «Того ранку»

Гьотц висміює почуття «еліти» прихильників Кайзера. «Найблагородніші» спостерігають і беруть участь у забороні їх лідеру виїзду з Голландії.

Рис. 8. Медаль «Я поведу вас»

Але найсуворіший вирок Гьотц виносить кайзеру Вільгельму в медалі «Я поведу вас» (Рис. 8) [2, К – 238]. На аверсі кайзер у військовій формі, в німецькій касці і з оголеною шаблею скаче верхи на іграшковому конику, очолюючи свою армію, яка марширує зліва направо на нижньому тлі. Напис «Я поведу вас... – 1914»

На реверсі продовження напису: «Назустріч славним часам– 1919». Одноногий ветеран війни спирається на милицю і крутить шарманку; його дружина і бідно одягнені, худі діти поряд з ним. Молодшу дочку дружина солдата тримає на руках, старша стоїть поруч і витирає сльози.

Слова, які зображені на медалі, були взяті з промови кайзера, проголошеної в 1892 році і сприймаються Гьотцем в 1919 році як гірка іронія [4, s. 47].

Таким чином, лише за 5 років сприйняття Гьотцем кайзера Вільгельма II змінилось докорінним чином. Від вірнопідданого обожнювання, що межувало з відвертим підлабузництвом, Гьотц перейшов до неприкритого презирства до лідера, який покинув свою країну у важкий час. І якщо перші медалі Гьотца після Листопадової революції і втечі кайзера сповнені гніву і обурення такою втратою честі і гідності, то в більш пізніх медалях Гьотц прямо викриває кайзера як одного з винуватців війни, яка принесла німецькому народові лише страшні втрати та ганьбу.

Зміни ставлення Карла Гьотца до кайзера, який був символом Другого Рейху, відображали не лише його особисту точку зору, а були виразником докорінної зміни суспільної свідомості німецького народу. Втім, як показали подальші події, засудження війни та її персонального винуватця – кайзера Вільгельма II, ні у німецької нації, ні особисто у Карла Гьотца не було достатньо глибоким і щирим.

Список використаних джерел

1. Гурмак В. Медаль: проблеми жанрової класифікації. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2015. Вип. 27. С. 214 - 220. URL:<https://zenodo.org/record/33961#.YvELIRRBwdU>
2. Меморіальний сайт Карла Гьотца. URL: <https://karlgoetz.com/Gallery.aspx>
3. Röhl John C. G. Kaiser Wilhelm II into the abyss of war and exile 1900_1941 .Cambridge: Cambridge University Press, 2014 – 1562 p.URL: [https://prussia.online/Data/Book/wi/wilhelm-2-into-the-abyss-of-war-and-exile-1900-1941/Röhl%20J.%20Wilhelm%20II.%20Into%20the%20Abyss%20of%20War%20and%20Exile,%201900-1941%20\(2014\),%20OCR.pdf](https://prussia.online/Data/Book/wi/wilhelm-2-into-the-abyss-of-war-and-exile-1900-1941/Röhl%20J.%20Wilhelm%20II.%20Into%20the%20Abyss%20of%20War%20and%20Exile,%201900-1941%20(2014),%20OCR.pdf)
4. Weisser B., Medailleure in Deutschland während des Ersten Weltkrieges, Teil 10: Karl Goetz und Martin Götze //MünzenRevue – 2015 - № 7-8 – s. 43-50. URL: https://www.academia.edu/31370265/Medailleure_in_Deutschland_während_des_Ersten_Weltkrieges_Teil_10_Karl_Goetz_2_und_Martin_Götze_2015_

КОЛЕСНИК К.Е., к. іст.н., доцент

ІХНЕНКО С.О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

АНГЛО-ІРЛАНДСЬКА КНИЖКОВА МІНІАТЮРА У РАННЬОМУ СЕРЕДНЬОВІЧчі

Англо-ірландська книжкова мініатюра раннього Середньовіччя – самотній жанр образотворчо-художньої форми, який р'явився у релігійних книгах, переписаних та прикрашених ченцями на територіях Ірландії та англосаксонських королівств у VI–IX ст.

Поява перших ілюстрованих рукописів на англо-ірландських землях належать до VI століття. Книга була прийнята язичницькими народами Британії не стільки як джерело знань із християнської віри, скільки як магічний артефакт, дар нового християнського бога – що освячує життя, що обіцяє торжество добра над злом, дає силу і оберігає від ворога.

Провідними центрами створення англо-ірландських книжкових мініатюр були монастирі, серед яких особливо виділялись монастир на острові Айона, заснований святим Колумбою у 563 році, та монастир на острові Ліндісфарн, заснований у 635 році святим Айданом.

З появою монастирів спочатку в Ірландії, а згодом і в Британії починається переписування текстів Святого Письма, літургійних і теологічних книг. Переписування книг було одним із головних обов'язків ченців. При виготовленні